

İdlib'deki Güncel Gelişmeler ve Türkiye'nin Seçenekleri (28.02.2020)

(E)Tuğg.Doç.Dr. Oktay BİNGÖL

Bir süredir Suriye'nin İdlib bölgesinde Türkiye yakından ilgilendiren, zarar ve acı veren gelişmeler yaşanıyor. Bu değerlendirme notunda; İdlib'in Türkiye ve Suriye rejimi için önemi ile iç savaşta gelinen aşamadaki yeri ortaya konulduktan sonra İdlib'de iki kritik gelişme -Rejimin ileri harekâtı ve Türkiye'nin gözlem noktasına ve konvoyuna saldırılar- incelenmekte, gelişmelerin muhtemel seyri ve alınması gerekli tedbirler hakkında değerlendirme sunulmaktadır.

İdlib neden önemli

İdlib Türkiye açısından birçok nedenle önemli. Türkiye'nin bölgeyle uzun ve fiziki olarak kontrolü zor bir sınırı var. Bu sınır bölgenin demografik ve topoğrafik özelliği nedeniyle geçişlere ve sızmalara uygun. İdlib'de on binlerce muhalif savaşçı, cihadist ve yabancı terörist bulunuyor. İdlib aynı zamanda Suriye'nin değişik bölgelerindeki çatışmalardan kaçan ve Rejim unsurları tarafından yerlerini terk etmeye zorlanan üç milyon civarında sivilin sığınabildiği son bölge. İdlib'de ilerleyen Rejim ordusundan kaçan sivillerin, muhaliflerin ve cihadist teröristlerin gidebileceği tek yer ise Türkiye. Sayıları yüzbinlerle ifade edilen yeni bir mülteci akını Türkiye'yi haklı olarak kaygılandırıyor. Cihadistlerin, yabancı teröristlerin ve silahlı muhaliflerin sızması ise ciddi güvenlik sorunları anlamına geliyor. Diğer taraftan Türkiye İdlib'deki varlığı ile Zeytin Dalı harekât bölgesinin (Afrin) güney emniyetini kısmen sağlıyordu. Bölge tamamen Rejim kontrolüne girdiğinde Afrin'deki askerlerimize ve sivil görevlilerimize yönelik saldırıların artması ciddi bir tehdit oluşturuyor.

Türkiye İdlib'de bir şekilde çatışmasızlığın ve sivillerin korunmasının garantörü rolünü almıştı. Bu büyük sorumluluğun yerine getirilememesi önemli bir itibar kaybı olur. İdlib aynı zamanda Türkiye-Rusya ilişkilerinin, Astana ve Soçi süreçlerinin test alanını oluşturuyor. İdlib'deki tırmanmaya engel olunmadığında iki ülke ilişkilerinin bozulması ve Suriye'de siyasi çözüm bulmayı amaçlayan müzakere süreçlerinin sonlanması riskini ciddiye almak gerekiyor. Bu olumsuzlukların ardışık yansımaları Türkiye ve Rusya arasında stratejik düzeyde devam eden enerji ve savunma işbirliğinin bozulmasından Rusya'nın PKK'ya desteğini artırmasına kadar uzanabilir.

Diğer taraftan Esad rejimi ve onu destekleyen Rusya ve İran açısından Suriye'de nihai hedef İdlib'i tamamen kontrol etmek, muhalif ve cihadist unsurları Suriye toprakları dışına sürmek, sonrasında Türkiye'yi Suriye'den tamamen çekilmeye zorlamaktır. Bunun için İdlib kritik bir ara hedeftir. Esad rejimi, İran ve Hizbullah İdlib'i ele geçirdiğinde Türkiye'nin kontrol ettiği bölgelere yönelik sıklet merkezi teşkil edebilme imkânına kavuşacaktır.

Bu nedenlerle İdlib hem Türkiye hem de Suriye ve onu destekleyenler açısından kritik önem taşımaktadır. Avrupa'nın İdlib'e ilgisi ise mülteci akınından etkilenecek olmasından kaynaklanıyor.

İdlib'de İki Önemli Gelişme

Son dönemde İdlib'de iki önemli gelişme yaşandı. Birincisi Esad rejiminin Rusya ve İran'ın desteğiyle İdlib'e yönelik taarruzlarını yoğunlaştırması, kritik yerleşim yerleri ve yolları kontrol etmesi ve İdlib merkezine yaklaşmasıydı. Bu gelişme sivil halkın Türkiye sınırına doğru akınına başlattı ve Türkiye'yi arayışlara sevk etti. İkinci gelişme ise büyük ölçüde birincisinin sonucu olarak ortaya çıktı. Rejimin İdlib'de artan operasyonları, Astana-Soçi sürecinde Türkiye, Rusya, İran ve dolaylı olarak Suriye yönetimi ile varılan mutabakatın gereği olarak Ekim 2017-Mayıs 2018 tarihleri arasında tesis edilen 12 gözlem noktasının bir bölümünü çatışan taraflar arasında bıraktı.

Gerçekte çatışmasızlık bölgeleri Esad rejimine ve destekleyenlere askeri stratejinin kuvvet tasarrufu ve sıklet merkezi prensiplerini eşgüdümlü kullanma imkânı sundu. Esad rejimi 2017 sonlarında ilan edilen dört çatışmasızlık bölgesinden üçünü bu tür stratejilerle kontrol etmişti; İdlib sonuncusu.

Suriye'de ana aktör Rusya, Türkiye'nin Suriye'ye içlerine üç askeri harekâtına yeşil ışık yakarken Suriye rejiminin çatışmasızlık bölgelerini kontrol etmesini sağladı. Ankara karşılıklığının nihayetinde İdlib'e geleceğini göremedi. Gerçekte Barış Pınarı operasyonu başladığında İdlib'de olacaklar az çok belliydi.

Harekat	Bölge boyutu	Türkiye'nin Gereçesi	Diplomatik/ siyasi boyut	Suriye içi gelişme
Fırat Kalkanı (Ağustos 2016- Mart 2017)	90x40 km 3.600 km ²	İŞİD ile mücadele	ABD ve Rusya ile uzlaşma UA kamuoyunda olumlu eğilim	Rusya, İran ve Rejim Halep'i ele geçirdi
Zeytin Dalı (Ocak 2018 - Mart 2018)	110x25 2.750 km ²	PYD/YPG ve İŞİD tehdidi	Rusya ile uzlaşma uluslararası kamuoyu kısmen negatif eğilim	Rusya, İran ve Rejim Hama ve Humus civarına hakim oldu
Barış Pınarı (10 Ekim 2019-?)	480x30 km 14.400 km ²	PYD/YPG tehdidi Mültecileri Yerleştirme	ABD ve Rusya'nın tutumunda muğlaklık Uluslararası kamuoyu tam negatif	PYD/YPG ile Rejim Anlaşması İdlib'e yönelik harekat

Esad rejiminin İdlib'e yönelik harekâtı sürpriz olmaktan ziyade uzun süredir beklenmekteydi. Aslında bu harekât bir süredir devam ediyor. Geçmiş dönemlerde Hama, Humus ve Halep'e yönelik stratejiler, bu bölgeler ele geçtikten sonra İdlib'de uygulanmaya başlandı.

Çatışmaların yoğunluğu, karmaşıklığı ve çatışma dinamiklerinin doğası gözlem noktalarına yönelik tehditlerin artması demektir. Uzun süreli iç savaşlarda muharip-sivil, asker-milis, cihadist-ılımlı muhalif, yabancı-yerli terörist ve dost-düşman ayrımı belirsizleşmeye başlar. Bir gecede taraf değiştirmeler görülür. Bu tür bir çatışma ortamında gözlem noktalarının kazayla, yanlışlıkla, provokasyon sonucu ve kasten/planlı olarak vurulması olasıdır. Rejim unsurlarıyla doğrudan

iletişimin olmaması ve Rusya'nın stratejik, operatif ve taktik aracılığına mahkûm olunması da riski artıran bir faktördür.

Diğer taraftan TSK unsurları rejim tarafından ilk defa vurulmuyor. Geçmişte de benzer saldırılar oldu, askerlerimizi ve sivil görevlilerimizi kaybettik. Bölgenin güneyinde bulunan 9 ve 10 numaralı gözlem noktaları defalarca saldırıya uğradı. Misliyle karşılık verilmekle birlikte, Rusya'nın koruma şemsiyesi ve Türkiye'nin uçaklarını serbestçe kullanamaması nedeniyle Esad rejimi hak ettiği şekilde cezalandırılıp caydırılamamaktadır. 27 Şubat'taki ağır saldırılar bunu kanıtıyor. Türkiye bu saldırıya misliyle karşılık verdiğini ifade ediyor ancak Rusya faktörü Türkiye'yi daha fazlasını yapmaktan alıkoymuyor.

Konuyla ilgili çarpıcı bir gelişme ise İdlib'de yaşananlara çözüm bulmak ve Türkiye'nin kararlılığını tekrar ve daha güçlü olarak ifade etmek amacıyla 27 Şubat günü Rus heyeti ile Ankara'da müzakereler yapılırken Türk askerine yeni saldırı düzenlenmesi ve askerlerimizin hayatını kaybetmesiydi.

Gelecekte ne olabilir, Türkiye ne yapmalı

İdlib'deki son gelişmeler, hem garantör devletlerin hem de Suriye rejiminin çatışmasızlık bölgesi kavramını değerlendirmede ve savaşı tanımlamadaki farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Suriye rejimi ve yakın müttefiki Rusya, çatışmasızlık bölgelerini muhaliflerin kademe kademe yok edilmesi stratejisinin bir aşaması olarak görmektedir. Nitekim diğer çatışmasızlık bölgelerinde bu stratejiyi safha safha uygulamışlardır. Türkiye ise çatışmasızlık bölgesini sivillerin iç savaşın zararlarından korunduğu, muhalif grupların ise ayrıştırıldığı ve silahtan arındırıldığı bir bölge olarak değerlendirmektedir.

Savaşların tanımlanmasındaki farklılık ise terörist-muhalif ayrımında gerçekleşmektedir. Türkiye'nin muhalif olarak tanımladığı grupları Rusya ve Suriye terörist olarak görmektedir. Bu kavramsal karışıklığın bir sebebi çatışmaya taraf olmaktan kaynaklanırken bir diğer neden ise özellikle Rakka'daki muharebeleri kaybeden IŞİD elemanlarının bölgeye sığınmış olmalarıdır. Bölgede masum halk ile terör gruplarını ayrıştıracak mekanizmaların kurulması bu aşamada mümkün görülmemektedir. Suriye rejimi ve Rusya bu sorunu kansız çözümlenmek noktasında herhangi bir hassasiyet taşımamaktadır. Türkiye ise terörist ile savaş dışı masumları ayrıştırma konusunda kapsamlı ve garantör devletlerin yardım ve iş birliği ile gerçekleştirilebilecek bu faaliyette yalnız kalmıştır.

Yakın gelecekte benzer saldırıların devam etmesi ve şu anda öngörülmesi zor başka olayların meydana gelmesi kuvvetle muhtemeldir.

Türkiye'nin karar vericilerinin geline aşamada; bu tür bir iç savaş ortamında aktörlerin rasyonel olduğu varsayımına dayanan caydırma stratejisinin, ne tür eylemler yapılırsa yapılsın, amacına ulaşmayacağını idrak etmesi; NATO'nun ya da ABD'nin Türkiye'ye karşılıksız destek vermeyeceğini algılaması; AB'ye mülteci kartı açmanın olumsuz yansımalarının olacağını hesaba katması gerekmektedir.

Bu çerçevede rasyonel seçeneklerin;

1. İdlib'deki gözlem noktalarını yeniden değerlendirerek destek ve takviye menzili dışında olanları kapatmak; Türkiye sınırına ve Zeytin Dalı (Afrin) bölgesine yakın gözlem noktalarını takviye etmek,
2. Sınır güvenliğini sağlayıp yeterli genişlikteki bir tampon bölgeyi (5-10 km) kontrol etmek,
3. Devamında mültecileri Türkiye sınırından geçirmeden BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) sorumluluğunda insani yardım/barınma bölgesi tesis etmek ve mültecileri bu bölgede tutmak,
4. Türkiye'nin kontrolündeki bölgelere kabul edilecek sığınmacıların teröristlerden arındırılmasını sağlayacak mekanizmalar kurmak ve terörist geçişine engel olmak,
5. Çatışma bölgesi içinde hava desteği ve koruması olmayan askeri birlik bulundurmamak,
6. Halen Libya ile birlikte ülkemiz dışında farklı ülkelerdeki askeri konuşlanmaları gözden geçirmek, ulusal güvenlikle doğrudan ve yaşamsal önemde olanları takviye ederek güçlendirmek, diğerlerini sonlandırmak şeklindedir.

Bu belgede yer alan hususların **tüm sorumluluğu yazarlara ait olup** MSE'ye üyelerini bağlamaz.

Bu belgenin her hakkı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu esasları çerçevesinde MSE'ye aittir.

Alıntılarda <http://merkezstrateji.com/> uzantısının verilmesi, belgenin tamamına ulaşılabilmesi için zorunlu tutulmuştur.